

Grondboor en Hamer	5	1978	pag. 149 — 156	8 afb.	Oldenzaal oktober 1978
-----------------------	---	------	-------------------	--------	---------------------------

Een diamanten bruiloft De Rijksgeologische Dienst viert haar 75-jarig bestaan

W.F. Anderson

Het huwelijk van de geologen met de Staat der Nederlanden dat zoveel vruchten heeft gedragen, is waard uitbundig gevierd te worden. Hoewel het feest van de 24e juli al weer twee maanden achter ons ligt, haast de Nederlandse Geologische Vereniging zich de Directeur en al zijn medewerkers onze hartelijke gelukwensen aan te bieden.

Dankbaar erkennen wij de grote welwillendheid waarmede steeds onze vragen om inlichtingen zijn beantwoord. De dienst gaat bij een terugblik op haar geschiedenis een 75 jaar terug. Wij willen echter nog wat verder teruggaan en wel naar het jaar 1844. Daartoe dalen wij af in de gewelven van het gemeentehuis in Oldenzaal. In het oud-archief vinden wij een rondschriften van de Gouverneur van Overijssel, gericht aan de Plaatselijke Besturen in Overijssel. Ook in het archief van de gemeente Losser is melding gemaakt van de ontvangst van deze missive. Een belangrijke circulaire want door deze introductie werd de grondslag gelegd voor de warme vriendschap met C.W. Eekhout (1807-1864) burgemeester van Losser en Oldenzaal en met ds. J.H. Stork in Weerselo en anderen, die allen als correspondenten waardevolle gegevens aandroegen.

De volgens het rondschriften 'zo kundige Heer Staring van den Wildenborch' zou volgens dit geschrift, de resultaten zijner nasporingen mededelen. Welnu dat heeft hij daarna dan ook op voortreffelijke wijze gedaan in het boekje 'Aardkunde van Twenthe'. En tegenwoordig..... De zo kundige Heren van de Rijksgeologische Dienst stellen ons met de regelmaat van de klok, door middel van de prachtige kaartbladen met toelichting, in navolging van Staring, van hun onderzoek op de hoogte.

Dat zij dit nog vele, vele jaren, met inspiratie en enthousiasme mogen voortzetten, is de wens van de Nederlandse Geologische Vereniging.

Hier volgt de tekst van het voor deze gelegenheid samengestelde overzicht van de hand van de Rijksgeologische Dienst.

'Driekwart-eeuw geologisch onderzoek in het belang van de economie van ons land'

In 1920 wisten Dr. F. Beyerinck en het lid van de Mynraad Dr. R.D.M. Veerbeek, de toenmalige Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid De Marez Oyens te overtuigen van de noodzaak dat de overheid zelf zou moeten onderzoeken of men ook buiten Zuid-Limburg winbare steenkool in de bodem zou aantreffen. Dit had als resultaat dat op 24 juli 1903 (Staatsblad nr. 230) de eerste exploratiewet tot stand kwam. Hierin stond dat de opsporing van nuttige delfstoffen uitsluitend door de Staat der Nederlanden mocht gebeuren. Tevens werd bepaald dat

Inhis 30111 N° 315
ZWOLLE, DEN 27 MEI 1844.

DE DIRECTIE DER OVERIJSSELSCH E VEREENIGING TOT ONTWIKKELING
VAN **PROVINCIALE WELVAART,**

Zich ten doel gesteld hebbende, om de Statistieke beschrijving van Overijssel, tot de haar meest mogelijke volledigheid optevoeren, wenschte daarin ook inzonderheid te kunnen opnemen, de geölogie van dit Gewest, als ook in dit opzigt zeer belangrijk te beschouwen zijnde.

Zij heeft mij onder mededeeling daarvan geïnformeerd, er in geslaagd te zijn, om de tot dit onderwerp behoorende bouwstoffen te verkrijgen, daar de ook in dit Vak zoo kundige Heer STARING VAN DEN WILDENBORCH, op zich heeft genomen om den bodem van Overijssel, uit een geölogisch oogpunt te onderzoeken en de resultaten zijner nasporingen aan haar medetedeelen.

Uithoofde de Heer STARING in het volvoeren zijner belangrijke taak groot nut zal kunnen trekken van de inlichtingen en aanwijzingen, die onder het bereik zijn der Plaatselijke Besturen, heeft de voormelde Directie tevens mijne tusschenkomst ingeroepen, ten einde de voorgenomene zoo nuttige wetenschappelijke onderneming ondersteund worde.

Gevolg gevende aan dat verzoek, heb ik de eer, de Plaatselijke Besturen der Gemeenten, welke door genoemden Heer die houder van deze circulaire is, zullen worden bezocht, uittenoodigen om aan Zijn WelEdel Gestr. met bereidvaardigheid al die inlichtingen te geven, welke onder hun bereik zijn, en tot de geölogische gesteldheid van hunne Gemeente betrekking hebben.

De Staatsraad, Gouverneur van Overijssel.
Bij afwezigheid,
Het Lid van Gedeputeerde Staten,
J. A. S A N D B E R G.

Aan
de Plaatselijke Besturen
in Overijssel.

Hoofdkantoor Rijks Geologische Dienst, Spaarne 17, Haarlem.

hiervoor een nieuwe Rijksdienst zou worden opgericht, die de werkzaamheden zou moeten coördineren en uitvoeren. Deze dienst zou gaan werken onder de naam 'Den Dienst Der Rijksopsporing van de Delfstoffen in Nederland' (R.O.D.).

Als plaats van vestiging werd Den Haag gekozen.

In de Gerard Reijnstraat 58 werden in het najaar van 1903 een centraal bureau en een laboratorium gevestigd. Bij Koninklijk Besluit van 6 februari 1904 werd Dr. F. Beyerinck als Ingenieur-Directeur belast met de leiding van de R.O.D. Enkele teleurstellende resultaten bij de beoordeling van de eerste diepboorlocaties hadden tot gevolg dat hij reeds in het daarop volgende jaar zijn ontslag indiende. In december 1905 werd hij opgevolgd door Mr. Dr. Ing. W.A.J.M. Waterschoot van der Gracht.

Deze leidde de R.O.D. tot in 1918, zijn werkzaamheden werden afgesloten met een zeer omvangrijk 'Eindverslag'.

Inmiddels was gebleken dat het voor de mijnbouw van groot belang was om in Zuid-Limburg een afzonderlijke afdeling te vestigen. Om dit specialistische werk naar behoren te kunnen begeleiden werd in 1908 het Geologisch Bureau te Heerlen opgericht.

Het bureau viel onder de R.O.D., maar de dagelijkse leiding was in handen van Dr. W.C. Klein. Naast zijn adviserende taak voor het mijnbedrijf maakte hij een aanvang met de geologische kartering van Zuid-Limburg, samen met F.H. van Rummelen.

Tegen de tijd dat de onderzoeken van de R.O.D. zouden worden beëindigd, omdat men meende voldoende gegevens verzameld te hebben over de in de ondergrond aanwezige delfstoffen, was het Waterschoot van de Gracht, die er sterk op aandrong een geologische dienst te stichten.

Hij achtte het gewenst de opgedane kennis en ervaring van R.O.D. niet verloren te laten gaan. Bijgestaan door het Bestuur van de Hollandsche Maatschappij voor Wetenschappen in Haarlem, pleitte hij voor een Rijks Geologische Dienst. Hij kreeg gehoor en op 1 juli 1918 werd de Rijks Geologische Dienst door Minister van Waterstaat Dr. Ir. C. Lely ingesteld. De eerste directeur werd Dr. Ir. P. Tesch - sinds 1904 in dienst van de R.O.D. waar bij waarnemend directeur was.

Op 1 augustus 1918 ruilde men de vestiging Den Haag met Haarlem, waar het gebouw van de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen aan het Spaarne 17 de nieuwe dienst onderdak verschaftte.

Van hieruit zou Tesch zijn dienst gaan leiden. Nog steeds dient dit monumentale pand tot huisvesting van de R.G.D.

De overheid toonde belangstelling voor het voortzetten van onderzoek door de R.O.D. De wens was om in de Graafschap aanvullende diep-boringen te verrichten. Tesch, nu tevens leider van de R.O.D. mocht het geluk beleven in 1923 in de diep-boring Corle op een diepte tussen 1066 en 1083 meter de eerste aardolie in Nederland aan te boren.

Het was een lichtgroen gekleurde olie, die werd aangetroffen in een horizontaal liggende grauwe zandsteen, behorende tot de Carboon formatie.

Bij verder onderzoek naar eventuele praktische winbaarheid van deze olie, kwam een hoeveelheid springstof vroegtijdig tot ontploffing waardoor het boorgat dusdanig werd beschadigd dat Tesch besloot het werk te beëindigen.

In 1918 was Tesch ook reeds begonnen met de voorbereidingen van de geologische

Palaeontologisch laboratorium te Haarlem.

Van de vele ondiepe boringen bewaart de Rijks Geologische Dienst 'bergen' grondmonsters.

Boring met het Stihlapparaat in Angerlo.

kartering ten behoeve van de geologische kaart, schaal 1:50.000.

Daartoe werd in 1920 gestart met het veldwerk.

In 1925 verscheen als eerste het Kaartblad 's-Gravenhage (blad 30, IV) van de 'Kartering Tesch'.

In 1923 werd besloten het tot dan onder de Rijks Geologische Dienst resorterende Geologisch Bureau te Heerlen, zelfstandig te maken.

Bij notariële akte van 14 december 1923 werd opgericht de Stichting Geologisch Bureau voor het Mijng gebied. Als directeur werd benoemd Prof. Dr. W.J. Jongmans.

Als gevolg van de algemene bezuinigingsmaatregelen werd op 1 januari 1936 de Rijks Geologische Dienst opgeheven. Door particulier initiatief en met behulp van de Minister van Waterstaat Jhr. Ir. Van Lidt de Jeude werd de R.G.D. omgezet in de 'Geologische Stichting'. Deze Stichting kende twee afdelingen. De Haarlemse afdeling onder de naam Geologische Kaart en in Heerlen de afdeling Geologisch Bureau voor het Mijng gebied. Hiermede kwam tevens een einde aan de zelfstandigheid van de Stichting Geologisch Bureau voor het Mijng gebied. De beide directeuren bleven in functie, terwijl een Stichtingsbestuur de overkoepelende leiding had.

Door de oorlogsomstandigheden en de daarop volgende bezettingsjaren 1940-1945 stagneerde de geologische kartering.

Van de in totaal uit te brengen kaartbladen waren er in 1942, 152 in druk verschenen en 32 voor druk gereed. Al tijdens de bezettingsjaren vonden besprekingen plaats om in gunstiger tijden een aanvang te maken met een herziening van de 'Kartering Tesch'. Na de tweede wereld oorlog werd dit onderwerp met kracht ter hand genomen.

Tesch had in deze besprekingen tot aan zijn ontslag op 67 jarige leeftijd, op 1 januari 1946, een groot aandeel.

Zijn opvolger werd Dr. Th. Reinhold. Door een langdurige, slopende ziekte moest hij echter de feitelijke leiding in handen geven van Dr. A.J. Pannekoek. Energiek vatte deze zijn taak op en hij is in feite de man die de Dienst zijn huidige karakter heeft gegeven. Er vond een uitbreiding van werkzaamheden plaats. Hierdoor was men in staat meer en betere adviezen te verstrekken. Nu werd begonnen met het uitvoeren van geologische opdrachten die vooral betrekking hadden op het winnen van oppervlakte delfstoffen.

Had tot in 1945 het accent gelegen op het vervaardigen van de geologische kaart, nu begon men zich te bewegen op een veel breder terrein van geologisch onderzoek. De afdeling, die in Haarlem gevestigd was kreeg hierdoor een naamsverandering. In 1948 werd het 'Geologische Dienst'.

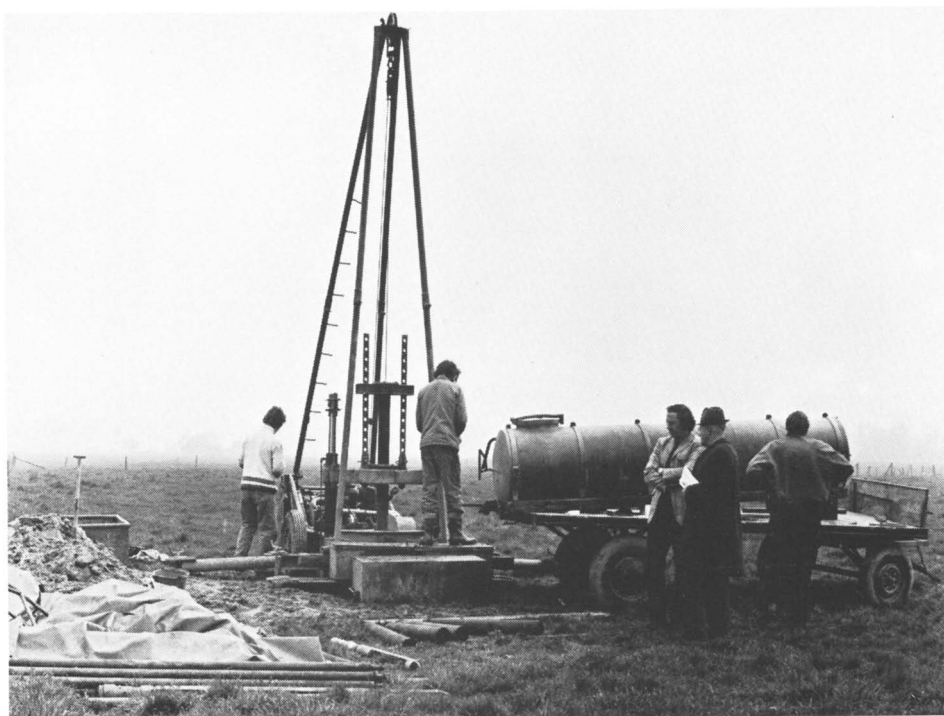
Ook werd voortgang geboekt met de voorbereidingen van de herziening van de 'Kartering Tesch'. In 1949 werd hiervoor de geoloog Dr. J.D. de Jong aangetrokken. Na het uitvoeren van een aantal proefkarteringen met studenten, kon op 1 maart 1953 begonnen worden met de 'Herziening 53'. Op 15 augustus 1955 overleed de directeur Dr. Th. Reinhold. Dr. A.J. Pannekoek volgde hem op, maar slechts voor kort tot hij op 1 december 1955 werd benoemd tot hoogleraar in Leiden.

Op 1 januari 1956 werd Dr. A.A. Thiadens benoemd als directeur van de Geologische Dienst in Haarlem, nadat hij in 1946 Prof. Dr. W.J. Jongmans in Heerlen was opgevolgd. Vanaf dit moment waren beide vestigingen onder een éénhoofdige leiding gebracht. De Minister van Economische Zaken in het kabinet-Cals (14-4-1965 tot 22-11-1966), Drs. J.M. den Uyl, had door het toenemende aantal gasvondsten sterk de behoefte aan een geologisch gefundeerde achtergrond. Door zijn bemoeienis werd met ingang van 1 januari 1968 de Geologische Stichting weer een Rijksdienst.

Een handboring in het veld met de Edelmanboor.

Boring in het buurtschap Eldrik bij Laag Keppel.

Dr. A.A. Thiadens werd directeur van de Rijks Geologische Dienst met een vestiging in Haarlem en in Heerlen. De dienst werd onderdeel van het Ministerie van Economische Zaken, waarvan op dat moment Mr. L. de Block minister was. Na een bijna 30-jarige ambtsperiode als directeur werd Thiadens op 30 oktober 1975 opgevolgd door de huidige directeur Ir. B.P. Hageman.

Wanneer wij nu, na 75 jaar van gecoördineerd geologisch onderzoek in Nederland, de balans opmaken dan blijkt zonneklaar de onmisbaarheid van deze dienst. Naast het meer systematisch bewerken van gegevens over de diepe ondergrond met betrekking tot olie en gas voorkomens, zal de R.G.D. zich in de toekomst indringender gaan bezig houden met allerlei zaken, die van belang zijn voor de ruimtelijke ordening.

Voor het Geologisch Bureau lijken nieuwe perspectieven zich aan te dienen. Was het Bureau na de mijnsluitingen in een gedwongen sluimer toestand geraakt, nu kan het wellicht weer opbloeien in verband met de belangstelling die is gewekt voor olie- en gas voorkomens in het Carboon. Kortom de toekomst ziet er rooskleurig uit en het is daarom dat de Rijks Geologische Dienst zijn dienstverlenende taak voor de economie van ons land wil blijven vervullen.

Een voormalig raadhuis werd het distriktkantoor van de veldgroep in het Gelderse Laren.

